

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди**

**М. П. Васильєва, Н. О. Єсіна,
І. А. Романова, І. О. Шеплякова**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»**

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету соціальних і поведінкових наук
спеціальності 231 «Соціальна робота»

Харків, 2023

УДК 378.147.34

Затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол №16 від 24.06.2023 р.).

Рецензенти:

Макар Людмила Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Шимко Ія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи КДПУ.

Васильєва М.П., Єсіна Н.О., Романова І.А., Шеплякова І.О. Методичні рекомендації до семінарсько-практичних занять з дисципліни «Актуальні проблеми соціальної роботи і соціальної педагогіки» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету соціальних і поведінкових наук спеціальності 231 «Соціальна робота». Х.: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. 46 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.
Протокол № 8 від 16.08.2023 р.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2023.
©Васильєва М. П., Єсіна Н. О., Романова І. А., Шеплякова І. О., 2023

ЗМІСТ

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	4
2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
3. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	7
4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	8
5. РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ.....	34
6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА.....	35
7. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ.....	36
<i>Додаток А.</i> Акт проведення оцінки рівня безпеки дитини (форма).....	37

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні рекомендації до семінарсько-практичних занять розроблені згідно з програмою обов'язкової навчальної дисципліни «*Актуальні проблеми соціальної роботи і соціальної педагогіки*», складеної відповідно до освітньої програми підготовки фахівців другого «магістерського» рівня вищої освіти, галузі знань 23 *Соціальна робота*, спеціальності 231 *Соціальна робота*.

Мета вивчення навчальної дисципліни «*Актуальні проблеми соціальної роботи і соціальної педагогіки*» – формування і закріплення у майбутніх фахівців уявлення про сучасну соціальну роботу і соціальну педагогіку як наукові галузі, що розвиваються і мають практичне втілення в оновленій соціальній політиці, соціальній і соціально-педагогічній діяльності.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- забезпечити системне уявлення здобувачів про актуальні проблеми соціальної роботи і соціальної педагогіки;
- розвинути в здобувачів навички аналізу актуальних проблем соціальної роботи і соціальної педагогіки, професійної діагностики, прогнозування, проектування та моделювання соціальних ситуацій;
- удосконалити вміння здобувачів аналізувати явища теорії і практики соціальної роботи і соціальної педагогіки, оцінювати процес і результат професійної діяльності та якість соціальних послуг;
- закріпити здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи на основі професійної рефлексії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до її специфіки формуються **програмні компетентності**:

ІК Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі соціальної роботи або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 6. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК 7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 9. Навички міжособистісної взаємодії.

СК 1. Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук, у тому числі методи математичної статистики та кількісні соціологічні методи, стосовно завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціальної роботи.

СК 2. Здатність до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення.

СК 3. Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації.

СК 6. Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності та якості соціальних послуг.

СК 7. Здатність до професійної рефлексії.

СК 11. Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи.

СК 12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства.

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких **програмових результатів навчання**:

ПРН 2. Критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань про практики соціальної роботи, формулювати висновки та рекомендації щодо їх впровадження.

ПРН 4. Показувати глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі соціальної роботи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук.

ПРН 9. Виконувати рефлексивні практики в контексті цінностей соціальної роботи, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання.

ПРН 12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Мова викладання: українська		Вид дисципліни: обов'язкова	
Кількість кредитів – 6	Галузь знань <u>23 «Соціальна робота»</u> (шифр і назва)		
	Спеціальність <u>231 «Соціальна робота»</u> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Освітня програма <u>«Соціальна педагогіка»</u> (назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1 рік підготовки	
Загальна кількість годин – 180		Семестр	
		1,2 семестр	1,2 семестр
		Лекції	
		28 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
		32 год.	14 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		120 год.	156 год.
		Індивідуальні заняття: –	
		Форма контролю:	
		іспит	іспит
Пререквізити навчальної дисципліни	ОК 5 «Теорія і практика соціальної роботи», ОК 7 «Соціальне проектування».		

3. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Чинники розвитку соціальної роботи і соціальної педагогіки в суспільстві.	2	–
2.	Трансформація соціальної педагогіки і соціальної роботи в сучасних соціокультурних умовах.	2	2
3.	Актуальні проблеми соціального існування на різних рівнях соціуму та суспільних відносин.	2	–
4.	Оновлені суб'єкти соціальної і соціально-педагогічної діяльності.	4	–
5.	Дитина як особливий об'єкт соціальної і соціально-педагогічної – діяльності.	4	2
6.	Актуалізація соціальних проблем людей з особливими потребами.	2	2
7.	Актуальні проблеми людей похилого віку і шляхи їх вирішення.	2	2
8.	Глобальні проблеми дезадаптації різних категорій соціуму.	4	–
9.	Девіантна поведінка людини як форма соціальної дезадаптації.	4	2
10.	Соціально-педагогічний напрям профілактики суїцидальної поведінки особистості.	2	2
11.	Запобігання поширенню проявів дискримінації людини.	4	2
	<i>Разом</i>	32	14

4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття № 1 (семінарсько-практичне, денна – 2 год.)

Тема «Чинники розвитку соціальної роботи і соціальної педагогіки в суспільстві»

Мета: закріплення знань про предмет, об'єкт, мету, завдання соціальної роботи та соціальної педагогіки на сучасному етапі розвитку суспільства; удосконалення умінь пошуку та аналізу наукових джерел з метою дослідження актуальних напрямів розвитку соціальної роботи і соціальної педагогіки в умовах інформатизації культури людства, а також навичок здобуття необхідної інформації для обґрунтування власної думки щодо трактування актуальних проблем соціальної роботи і соціальної педагогіки.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Обговорення питань:
  - перспективи розвитку соціальної педагогіки в умовах інформатизації культури людства;
  - сучасний стан розвитку соціальної педагогіки в Україні;
  - проблеми та перспективи професії «соціальний педагог» в Україні;
  - соціальна робота та її зв'язок з соціальною педагогікою;
  - підґрунтя становлення інституту соціальної педагогіки в Україні;
  - характеристика зв'язку між соціальною політикою – соціальною роботою як наукою – соціальною роботою як практичною діяльністю.
4. Перевірка результатів самостійної роботи за темою:
  - виступ з повідомленням про приклади виявлення соціальної допомоги різним категоріям населення в стародавні часи.
  - письмова робота з характеристикою основних понять соціальної роботи: «соціальна допомога», «соціальна підтримка», «соціальний супровід», «соціальне забезпечення».
5. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення провідним поняттям соціальної педагогіки:

інформаційний соціум –.....;
соціалізація –.....;
соціальне виховання –.....;
фактори соціалізації –.....;
цінність –.....;
ціннісна орієнтація –.....

Завдання № 2. Розташуйте зазначені документи в хронологічному порядку відповідно до часу їх прийняття:

- Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»;
- Конституція України;
- Закон України «Про охорону дитинства»;
- Закон України «Про соціальні послуги»;
- Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю».

6. Проведення дискусії на тему «Соціальна педагогіка – наука чи практика?»

7. Вибір теми ІНДЗ (з переліку запропонованих) і консультація щодо їх виконання.

Завдання для самостійної роботи:

- скласти бібліографію до теми «Наукова організація роботи соціального педагога»;
- підготуватися до мікровиступу за темою «Глобальне виховання як новий вид соціального виховання» і оформити у вигляді доповіді на семінарі;
- підготуватися до дискусії на тему «Соціальне виховання: сучасні проблеми та перспективи».

Заняття № 2 (семінарсько-практичне, денна – 2 год.; заочна – 2 год.)

Тема «Трансформація соціальної педагогіки та соціальної роботи у сучасних соціокультурних умовах»

Мета: усвідомлення різниці між соціальною роботою і соціальною педагогікою як науковою галуззю, практичною діяльністю; розуміння актуальних проблемами соціальної педагогіки і соціальної роботи; усвідомлення проблеми соціального виховання особистості на сучасному етапі розвитку суспільства, ролі соціальної педагогіки і соціальної роботи в цьому процесі; закріплення знань про сутність та особливості соціального виховання у сучасному соціокультурному просторі; зміст та основні напрями соціокультурної діяльності, трансформацію її об'єктів та суб'єктів.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Перевірка результатів самостійної роботи за темою:
  - аналіз складених здобувачами бібліографій;
  - мікровиступи здобувачів з доповідями за темою «Глобальне виховання як новий вид соціального виховання»;
4. Обговорення питань:
  - особливості сучасного соціального виховання в Україні;
  - завдання соціального виховання в умовах глобалізації екологічних проблем;
  - характеристика особливостей інформаційного суспільства;

- характеристика форм (сімейна, етнічна, громадянська, регіональна, глобальна тощо) і рівнів (біологічний, фізичний, душевний, духовний) соціальності;

- соціокультурна діяльність: поняття, зміст, характерні риси;

5. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення поняттям:

діяльність – .....;
 культура – .....;
 соціокультурна діяльність – .....;
 соціокультурне середовище – .....;
 соціальність –.....

Завдання № 2. Визначте номенклатуру принципів соціокультурної діяльності та дайте характеристику кожному із них.

6. Виконання і обговорення завдань:

Завдання № 1. Поясніть розуміння формування соціальності людини на основі аналізу твердження А. О. Рижанової:

«Соціальність людини цілеспрямовано формується в процесі соціального виховання в родині, а також в етнічній, конфесійній, професійній тощо спільнотах. Наприклад, дитина опановує сімейні цінності, тобто у неї формується ставлення до цього мікросоціуму як власної цінності, розвиваються якості, необхідні для проживання в родині, засвоюється поведінка, що сприяє зміцненню сім'ї, її консолідованості; в результаті виховується справжній сім'янин або заповзятий холостяк, якщо соціальне виховання щодо сімейної соціальності було формальним або відсутнім зовсім.

Якість оволодіння сімейною соціальністю сприяє легшому засвоєнню, відтворенню та розвитку у людини наступних її форм від етнічної до глобальної. Перспектива розвитку соціальності особистості – сходження від сімейних цінностей через етнічні, громадянські, регіональні тощо до глобальних із відповідним розвитком якостей, поведінки, а, отже, і рівнем самореалізації у цих соціумах» (А. О. Рижанова)¹.

Завдання № 2. У наукових публікаціях часто трапляються випадки змішування понять «соціальна педагогіка» та «соціальна робота». Назвіть можливі причини відсутності єдиного підходу науковців та практичних фахівців до визначення співвідношення «соціальної педагогіки» та «соціальної роботи». Заповніть та поясніть таблицю.

Співвідношення «соціальної педагогіки» та «соціальної роботи»

	Соціальна педагогіка	Соціальна робота
Мета		

¹ Рижанова А. О. Розвиток соціальності в культурі інформаційного суспільства. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2012. № 36. С.240-245. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2012_36_45

Об'єкт		
Предмет		
Завдання		

Завдання № 3. Назвіть особливі риси соціокультурної діяльності та охарактеризуйте кожну з них.

Завдання № 4. Оцініть відповіді соціальних педагогів на запитання «Що заважає Вам втілювати у життя науково-педагогічні дослідження?»

- Не володіємо достатньою інформацією про сучасні науково-педагогічні дослідження.
- Від нас найчастіше вимагають втілювати не наукові досягнення, а заклики й досвід відомих вчителів.
- Від нас вимагають ефективності й якості, але ніхто серйозно не навчає, як цього досягнути.
- Вченим треба працювати у контакті з соціальними педагогами, учителями та керівниками шкіл.
- Школа повинна одержувати бюлетені, в яких би вказувалося, що й як слід впроваджувати у шкільну практику, у кого консультиватися.

Як Ви розумієте впровадження результатів наукових досліджень у практику? Які існують шляхи вирішення проблеми впровадження наукових досліджень у практичну діяльність школи?

7. Проведення дискусії на тему «Соціальне виховання: сучасні проблеми та перспективи».

Завдання для самостійної роботи:

- проаналізувати Закон України «Про політичні партії в Україні» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>); підготувати конспект змісту документу;
- провести дослідження щодо ролі християнської педагогіки у становленні соціальної педагогіки, представити у вигляді доповіді на семінарі;
- написати есе на тему «Роль церкви у розвитку благодійництва на Харківщині у XIX ст.».

Заняття № 3 (семінарсько-практичне, денна – 2 год.)

Тема «Актуальні проблеми соціального існування на різних рівнях соціуму та суспільних відносин»

Мета: закріплення знань про особливості міжнаціональних відносин у поліетнічному середовищі сучасної України, зміст та форми виховання культури міжнаціональних взаємин; формування уявлень про соціально-педагогічний потенціал релігійного виховання; умінь визначати сутність та можливі шляхи вирішення міжконфесійних конфліктів; удосконалення вмінь соціально-педагогічної діяльності щодо подолання міжконфесійних

конфліктів; удосконалення навичок створення соціально-педагогічних програм та проєктів з актуальних соціально-педагогічних проблем.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Перевірка результатів самостійної роботи за темою: конспект положень Закону України «Про політичні партії в Україні».
4. Обговорення питань:
  - міжнаціональні відносини та соціальне виховання (полікультурне виховання);
  - зміст соціально-педагогічної діяльності щодо виховання культури міжнаціональних взаємин;
  - соціально-педагогічний потенціал релігійного виховання;
  - сучасні вітчизняні проблеми міжрелігійних стосунків та соціальне виховання;
  - міжконфесійні конфлікти та шляхи їх подолання засобами соціальної педагогіки
5. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення поняттям:

- поліетнічне середовище – .....
- полікультурне виховання – .....
- полікультурність – .....
- культурна ідентичність – .....
- толерантність – .....
- етнічні меншини – .....
- етноцентризм – .....
- расизм – .....
- релігія – .....
- поліконфесійна держава – .....
- релігійна освіта – .....
- релігійне виховання – .....
- релігійна свідомість – .....
- міжконфесійний конфлікт – .....

Завдання № 2. Доберіть поняття відповідно до наведених визначень:

- певні взаємозв'язки і взаємостосунки, у процесі яких люди, що належать до різних національних спільнот і дотримуються різних релігійних обрядів, обмінюються досвідом, духовними цінностями, думками, почуттями;
- цілеспрямований і систематичний вплив, спрямований на формування соціально важливих якостей особистості, на створення і розширення кола її відносин у навколишньому світі – до оточуючого соціуму, до людей, до самої себе;
- збереження групами своєї культурної ідентичності при об'єднанні в єдине співтовариство на новій значущій підставі;
- поступове добровільне або примусове прийняття звичаїв, вірувань, норм домінуючої групи аж до повного розчинення в ній.

6. Виконання і обговорення практичних завдань:

Завдання № 1. Заповніть та поясніть таблицю:

Полікультурне виховання

Мета	Завдання	Зміст	Методи і шляхи формування	Методи визначення рівнів сформованості

Завдання № 2. Назвіть причини міжконфесійних та внутрішньо церковних протистоянь у сучасній Україні.

Завдання № 3. Заповніть та поясніть таблицю:

№ п/п	Суб'єкти конфлікту	Сутність конфлікту	Можливі шляхи вирішення
1.	<i>Православно-католицький</i> (з одного боку, усі відгалуження українського православ'я, з іншого – римо- і греко-католики)		
2.	<i>Міжправославний</i> (між Українською православною церквою, яка перебуває в юрисдикції Московського патріархату, та Українською православною церквою Київського патріархату)		
3.	<i>Між традиційними для України релігіями та неорелігіями</i>		

Завдання № 4. Розв'язання та обговорення соціально-педагогічних ситуацій:

Ситуація 1. Проаналізуйте ситуацію, що склалася у класі. Як треба вчинити вчителю та соціальному педагогу в подальшій виховній роботі з учнями?

У сьомий клас закладу загальної середньої освіти прийшов новий учень. Його мати – громадянка України (слов'янка), а батько – громадянин Нігерії (темношкірий африканець). Учні класу насторожено, а в деяких випадках, і відверто вороже, сприйняли новачка. Насмішки і єхидні зауваження викликав колір шкіри нового учня.

Ситуація 2. Проаналізуйте ситуацію. Складіть програму соціально-культурної інтеграції іноземного здобувача в освітньо-культурне середовище вітчизняного закладу вищої освіти.

Здобувач педагогічного закладу вищої освіти Н. є громадянином іноземної держави. Він повністю не володіє українською мовою та на елементарному рівні володіє російською.

7. Доповіді здобувачів щодо ролі християнської педагогіки в становленні соціальної педагогіки та їх обговорення.

8. Презентація підготовлених здобувачами есе на тему «Роль церкви у розвитку благодійництва на Харківщині у ХІХ ст.»;

Завдання для самостійної роботи:

- проаналізувати Закони України «Про громадські об'єднання» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>) та «Про волонтерську діяльність» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>); скласти стислу характеристику їхніх основних положень;
- підібрати необхідні матеріали та підготуватися до обговорення теми «Волонтерський рух в Україні в умовах війни».

Заняття № 4 (семінарсько-практичне, денна – 2 год.)

Тема «Оновлені суб'єкти соціально-педагогічної діяльності»

Мета: закріплення знань про суб'єктів соціальної і соціально-педагогічної діяльності; усвідомлення необхідності розширення і оновлення суб'єктів, формування потреби в активній участі в реалізації напрямів соціальної політики.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Перевірка результатів самостійної роботи за темою: аналіз положень Законів України «Про громадські об'єднання» та «Про волонтерську діяльність».
4. Обговорення питань:
  - зв'язок між соціальними правами громадянина і обов'язками держави і суспільства;
  - напрями діяльності громадських організацій регіону проживання (міста, області);
  - особливості волонтерського руху в зарубіжних країнах;
  - історичні передумови розвитку волонтерського руху в Україні;
  - волонтерський рух в Україні в умовах війни.
5. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення поняттям:

соціальна активність – .....;
волонтерський рух – .....;
волонтер – .....;
громадська організація – .....;
благодійна організація – .....

Завдання № 2. Доберіть поняття відповідно до наведених визначень:

- вид соціальної діяльності державних та недержавних органів, спрямований на забезпечення матеріальних, оздоровчих, освітніх, естетичних та інших потреб особистості;
- процес активного пристосування індивіда до зміненого середовища за допомогою різних засобів;

- вид соціальної діяльності, спрямований на підтримку осіб і соціальних груп, що знаходяться у кризовій ситуації;
- комплекс дій державних, громадських організацій, спрямований на забезпечення та покращення умов життєдіяльності особистості або окремих груп.

6. Виконання і обговорення завдань:

Завдання № 1. Доведіть власну думку щодо твердження:

1. «Волонтерство – це феномен цивілізованого суспільства»;
2. «Щоб бути волонтером, необхідна ґрунтовна підготовка».

Завдання № 2. Складіть програму діяльності волонтерської організації.

Завдання для самостійної роботи:

- підібрати необхідні матеріали та підготувати доповідь за темою «Формальні та неформальні молодіжні студентські організації в регіоні»;
- провести анкетування групи здобувачів з метою виявлення їхніх інтересів, потреб, бажань у соціально-економічній сфері, оформити у вигляді доповіді на семінарі.

Заняття № 5 (семінарсько-практичне, денна – 2 год.)

Тема «Оновлені суб'єкти соціальної і соціально-педагогічної діяльності»

Мета: закріплення знань про суб'єктів соціальної і соціально-педагогічної діяльності; усвідомлення необхідності розширення і оновлення суб'єктів, формування потреби в активній участі в реалізації напрямів соціальної політики.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Перевірка виконання самостійної роботи за темою: ознайомлення з результатами проведеного анкетування групи здобувачів з метою виявлення їхніх інтересів, потреб, бажань у соціально-економічній сфері.
3. Доповіді здобувачів за темою «Формальні та неформальні молодіжні студентські організації в регіоні».
4. Виконання і обговорення завдань:

Завдання № 1. Висловіть свою точку зору:

«Драма сучасності виникає саме з того, що люди не можуть мати між собою зв'язків, у яких не були б присутні гроші і які вони не втілювали б в тій або іншій формі» (С. Московичи).

Завдання № 2. Розв'язання та обговорення соціально-педагогічних ситуацій:

Ситуація 1. Чим, на Вашу думку, пояснюється запропонована ситуація? Які методи виховання мають застосовувати батьки, щоб покращити контакт з дітьми?

Дослідники відзначають послаблення емоційно-морального контакту у спілкуванні батьків та дітей. Зокрема на запитання: «Чи довірили б Ви своїм батькам власну таємницю?» – позитивну відповідь дають лише 36% опитаних (25% – мамі, 11% – батькові).

Ситуація 2. *Розкрийте суперечності морального виховання старшокласників і пов'язані з ними недоліки у духовному розвитку. Назвіть доцільні методи і прийоми морального виховання щодо формування гуманістичного ідеалу юнацтва.*

У старших класах однієї зі шкіл класними керівниками було проведено анкетування щодо визначення ідеалу молодих людей. Результати опитування засвідчили, що значна частина старшокласників (70%) втратили свої ідеали. Разом з тим, на питання «Ваш улюблений герой, вірець, ідеал?», вони називали героїв телесеріалів (35%), сильну особистість американізованого типу (30%), героїв мультфільмів (20%), героїв літературних творів (10%). Водночас, старшокласники зазначили, що духовних і моральних якостей їм допомагають набути батьки, родичі, друзі, вчителі. Отримані тенденції співпадають з результатами наукових досліджень.

Ситуація 3. *Висловіть Ваші пропозиції щодо шляхів соціалізації молоді та вироблення навиків протидії негативним чинникам та засобам. Наведіть приклади проведення змістовного й цікавого дозвілля.*

Нині індустрія розваг продовжує спрямовувати засоби масової інформації на формування у молоді соціальної, політичної і духовної апатії, пасивності, примітивних смаків, потреб та інтересів, зневажливого ставлення до справжньої культури, до історії, сучасних досягнень людської цивілізації.

Завдання для самостійної роботи:

- проаналізувати та законспектувати положення Конвенції ООН про права дитини;
- підібрати необхідні матеріали та підготуватися до дискусії на тему «Реформа системи інституціонального догляду та виховання дітей: міжнародний досвід та вітчизняні реалії».

Заняття № 6 (семінарсько-практичне, денна – 2 год., заочна – 1 год.)

Тема «Дитина як особливий об'єкт соціальної і соціально-педагогічної діяльності»

Мета: закріплення знань про явище сирітства, про сутність, особливості та процедуру надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, про форми влаштування дітей означеної категорії, про сутність та методику здійснення соціального супроводу прийомних сімей; аналіз готовності та удосконалення навичок соціально-педагогічної роботи щодо діагностики, профілактики проявів соціального сирітства; подолання негативних аспектів соціалізації дітей у закладах інтернатного типу; соціального супроводу прийомних сімей.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Перевірка виконання самостійної роботи за темою: аналіз основних положень Конвенції ООН про права дитини.
4. Обговорення питань:
  - поняття соціального сирітства
  - реалізація Конвенції ООН про права дитини в Україні;
  - напрями вирішення проблем соціального сирітства;
  - особливості соціалізації дітей у закладах інтернатного типу;
5. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення поняттям:

сирітство – .....;

дитина-сирота – .....;

діти, позбавлені батьківського піклування – .....;

усиновлення – .....;

опіка –.....;

піклування – .....;

соціальний супровід – .....;

приймна сім'я – .....;

дитячий будинок сімейного типу – .....

Завдання № 2. Доберіть поняття відповідно до наведених визначень:

- соціальний стан дітей, які мають певне місце проживання, але вимушені перебувати на вулиці в результаті матеріальної неспроможності опікунів; психічних розладів батьків; байдужого ставлення останніх до виховання;
- соціальний стан дітей, які зазнали психологічного, фізичного або сексуального насильства у закладах інтернатного типу або притулках;
- соціальний стан дітей з високим рівнем конфліктності, патохарактерологічними особливостями, відхиленнями у психічному та особистісному розвитку.

Завдання № 3. Заповніть таблицю:**Заклади системи інституційного догляду та виховання дітей**

Тип закладу	Вік дітей	Кількість дітей
Будинок дитини		
Заклад дошкільної освіти (дитячий будинок) інтернатного типу		
Загальноосвітня школа – інтернат		
Спеціальна школа – інтернат для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку		
Центр соціально-психологічної реабілітації дітей		

Тип закладу	Вік дітей	Кількість дітей
Притулок для дітей служби у справах дітей		

6. Розв'язання та обговорення соціально-педагогічних ситуацій:

Ситуація 1. Проаналізуйте соціально-економічні та соціально-педагогічні причини цієї ситуації. Запропонуйте систему роботи з педагогічно занедбанними дітьми та підлітками у Вашому місті, селі.

Дедалі частіше останнім часом зустрічаються на вулицях, у магазинах, на авто- та залізничному вокзалах, у метро, в електричках діти, підлітки у брудному одязі, погано одягнені, неохайні, голодні, які просять гроші або їжу; іноді ведуть бродяжницький спосіб життя. Частина цих дітей миють машини, підробляють, де можливо, щоб якось прогостувати.

Ситуація 2. Назвіть можливі причини цього явища.

«Той, хто виріс у дитбудинку, моделює дитбудинок. Як це не дивно, але дитбудинківські діти, які на словах мріють створити в майбутньому сім'ю, на практиці створюють дитбудинок. Маленький, але дитбудинок, з двох або трьох осіб, але все ж дитбудинок. Дитбудинок, в якому всі, хто ні свої, – чужі, всі, хто не з дитбудинку, – вороги. Чорно-білий дитбудинківський світ часто порівнюють з тюремним – дитбудинківські закони і тюремні поняття дуже сильно перетинаються. Дитбудинківські діти не співають пісень про маму. Дитбудинківські не мріють вийти на волю. На волі – погано, холодно, нема чого їсти. На волю – не хочеться» (Рубен Гальєго, лауреат Букеровської премії).

7. Проведення дискусії за темою «Реформа системи інституціонального догляду та виховання дітей: міжнародний досвід та вітчизняні реалії».

Завдання для самостійної роботи:

- підібрати необхідні матеріали та скласти порівняльну характеристику соціальної допомоги дітям в Україні та країнах Західної Європи, підготуватися до її презентації.

Заняття № 7. (семінарсько-практичне, денна – 2 год., заочна – 1 год.)

Тема «Дитина як особливий об'єкт соціальної і соціально-педагогічної діяльності»

Мета: закріплення знань про явище сирітства, про сутність, особливості та процедуру надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, про форми влаштування дітей означеної категорії, про сутність та методику здійснення соціального супроводу прийомних сімей; аналіз готовності та удосконалення навиків соціально-педагогічної роботи щодо діагностики, профілактики проявів

соціального сирітства; подолання негативних аспектів соціалізації дітей у закладах інтернатного типу; соціального супроводу прийомних сімей.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Перевірка виконання самостійної роботи за темою: презентація здобувачами складених порівняльних характеристик соціальної допомоги дітям в Україні та країнах Західної Європи.
3. Виконання та обговорення практичних завдань:

Завдання № 1 . Дайте відповіді на запитання та заповніть таблицю.

Соціальний супровід прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу

№ п/п	Контрольне запитання	Відповідь
1.	Поняття соціального супроводу (далі - С.С.)	
2.	Суб'єкти С.С.	
3.	Об'єкти С.С.	
4.	Зміст С.С.	
5.	Етапи С.С.	
6.	Результати С.С.	

Завдання 2 Розв'язання та обговорення соціально-педагогічних ситуацій:

Ситуація 1. Проаналізуйте ситуацію. Охарактеризуйте роль батьків у вихованні дитини. Як, на Вашу думку, виховання в неповній сім'ї може позначитися на життєдіяльності, розвитку та соціалізації дітей? Запропонуйте доцільні методи та засоби соціалізації дітей з таких сімей.

Статистичні дані свідчать, що сьогодні багато мам-одиначок (до них додамо і розлучених мам). Як правило, недолюблені, закомплексовані, соціально спрямовані на роботу, кар'єру, вони часто залишаються ввіч-наввіч із серйозними проблемами, життєвими негараздами. Щоправда, у когось є дідусі-бабусі... – хоча б якась допомога та підтримка. Але всім їм притаманна одна спільна риса – страх за майбутнє дитини, який передається їй і негативно позначається на формуванні особистості.

Ситуація 2. Проаналізуйте ситуацію. Запропонуйте методи соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями.

У 5 клас прийшла на практику здобувачка вищої освіти педагогічного вишу. Вона звернула увагу на неохайно вдягнену дівчинку – Оксану М., яка постійно відставала у навчанні, пропускала уроки. В класі до цього звикли, оскільки знали, що дівчинка не має батька, а мати веде аморальний спосіб життя, зловживає алкогольними напоями. Одного разу Оксана прийшла до

класу у весняних туфлях (була зима) і з синцями. Та цього ніхто ніби не помічав. Практикантка звернулася до класного керівника, щоб та якось допомогла учениці у цій ситуації. Вчителька відповіла, що їй надоїло попереджувати матір Оксани щодо виконання нею своїх батьківських обов'язків.

Завдання 3. Уявіть, що Ви – соціальний працівник, який проводить оцінку рівня безпеки дитини (зокрема, дівчинки Оксани М. (див. ситуацію 2)). Заповніть акт проведення оцінки рівня безпеки дитини, використовуючи запропоновану форму (див. додаток А).

Завдання для самостійної роботи:

- скласти бібліографію до теми «Типологія інвалідності»;
- підібрати необхідні матеріали для розкриття теми «Теоретико-практичні аспекти соціальної реабілітації дітей з інвалідністю»; оформити у вигляді статті до студентського наукового журналу;
- підготуватися до презентації основних тез статті на семінарсько-практичному занятті.

Заняття № 8. (семінарсько-практичне, денна – 2 год., заочна – 2 год)

Тема «Актуалізація соціальних проблем проблеми людей з особливими потребами»

Мета: закріплення знань про сутність поняття інвалідність та її типологію, про причини відхилень у здоров'ї, зміст та особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з інвалідністю; удосконалення навиків соціальної підтримки дітей, молоді з інвалідністю з метою реабілітації та адаптації їх до сучасного суспільства.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Перевірка виконання самостійної роботи за темою: аналіз складених здобувачами бібліографій до теми «Типологія інвалідності»;
4. Обговорення питань:
  - поняття інвалідності та її типологія; причини відхилень у здоров'ї;
  - характеристика підходів до вирішення проблем людей з інвалідністю;
  - особливості соціальної підтримки дітей і молоді з інвалідністю;
  - зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з інвалідністю.
5. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення поняттям:

- дієздатність - .....;
- інвалідність - .....;
- особа з інвалідністю -.....;

дитина з інвалідністю - .....

Завдання № 2. Доберіть поняття відповідно до наведених визначень.:

- втрата здатності (внаслідок наявності дефекту) виконувати певну діяльність в межах того, що вважається нормою для людини;
- наслідок дефекту або обмежена можливість конкретної людини, що перешкоджає чи обмежує виконання нею певної нормативної ролі, виходячи з вікових, статевих або соціальних факторів;
- втрата або аномалія психічних або фізіологічних функцій, елементів анатомічної структури, що утруднює певну діяльність.

6. Виконання та обговорення практичних завдань:

Завдання № 1. Заповніть та поясніть таблицю:

Класифікація видів відхилень у здоров'ї

№ п/п	Вид	Групи відхилень, які складають даний вид	Приклади захворювань або дефекту (не менше 2)
1.	Фізичні		
2.	Психічні		
3.	Складні		
4.	Важкі		

Завдання № 2. Уявіть себе керівником команди (структурного підрозділу соціальної служби), що здійснює соціальний супровід дітей із проблемами психічного здоров'я, які виховуються в родинах. Кого б Ви включили до її складу? До яких дій вдалися б для налагодження співпраці між фахівцями?

Завдання № 3. Уявіть, що Ви допомагаєте матері, у якої дитина з інтелектуальними порушеннями. Які стратегії втручання в такому разі доцільні. Обґрунтуйте свій вибір.

Завдання № 4. Розв'язання та обговорення соціально-педагогічних ситуацій:

Ситуація 1. Проаналізуйте ситуацію, що склалася у групі. Висловіть поради вихователю в цій ситуації.

До однієї з груп закладу дошкільної освіти прийшов новий вихованець – Андрій М. У хлопчика діагностовано розлади аутистичного спектру. Спеціалісти (психолог, невропатолог, дитячий психіатр та інші) порекомендували його батькам віддати дитину не до спеціального закладу дошкільної освіти, а до звичайного. Адже спілкування з психічно здоровими дітьми може покращити емоційно-психічний стан Андрія та сприяти кращій його соціалізації. Через деякий час батьки інших дітей з групи почали в індивідуальних бесідах із вихователькою висловлювати невдоволення тим, що хлопчик виховується з їхніми дітьми. Вони скаржилися, що перебування Андрія в дитячому колективі негативно впливає на їхніх дітей, котрі почали наслідувати його поведінку.

Ситуація 2. Проаналізуйте ситуацію, що склалася. Охарактеризуйте роль батьків у вихованні дитини. Висловіть педагогічно обґрунтовані пропозиції щодо розвитку активності та ініціативи учня.

Сергій Н., учень 6 класу, був безініціативний, ніколи не висловлював власної точки зору, байдужий до виховних справ. Класний керівник відвідала сім'ю учня і з розмови з батьками виявилось, що Сергій єдина дитина у сім'ї, в дитинстві він дуже хворів. Тому батьки надмірно опікували сина, здійснювали постійний контроль за всіма його діями. Батьки вважали, що вони краще за сина знають як йому вчинити в тій чи іншій ситуації.

7. Презентація здобувачами підготовлених статей на тему «Теоретико-практичні аспекти соціальної реабілітації дітей з інвалідністю» (мікровиступи з основними тезами).

Завдання для самостійної роботи:

- скласти бібліографію до теми «Похилі люди як особлива соціально-демографічна група»;
- підібрати необхідні матеріали для розкриття теми «Порівняльна характеристика соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку в Україні та країнах Західної Європи» (країна – за вибором студента) і оформити у вигляді доповіді;
- підготуватися до дискусії на тему «Щаслива старість та успішне старіння: міф чи реальність?».

Заняття № 9 (семінарсько-практичне, денна – 2 год., заочна – 2 год)

Тема: «Актуальні проблеми людей похилого віку і шляхи їх вирішення»

Мета: закріплення знань про вплив віку на соціальний розвиток людини, сутність проблем людей похилого віку, зміст та форми соціально-педагогічної діяльності з означеною категорією клієнтів; удосконалення навиків соціально-педагогічної роботи щодо адаптації людей похилого віку у сучасному суспільстві, здійсненні їх соціальної підтримки.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Перевірка виконання самостійної роботи за темою: аналіз складених здобувачами бібліографій до теми «Похилі люди як особлива соціально-демографічна група».
4. Обговорення питань:
  - вплив віку на соціальний розвиток людини;
  - соціально-педагогічні проблеми людей похилого віку;
  - напрями, зміст та форми соціально-педагогічної діяльності з людьми похилого віку;
5. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення поняттям:

старість – .....;
соціальна допомога вдома – .....;
соціальна реабілітація людей похилого віку – .....;
пенсійне забезпечення – .....;
вікова реабілітація – .....

Завдання № 2. Заповніть таблицю:

Соціально-геронтологічні концепції старіння

№ п/п	Назва теорії	Основні ідеї теорії
1.	Теорія роз'єднання	
2.	Теорія активності	
3.	Теорія субкультури	
4.	Теорія вікової стратифікації	
5.	Психологічні концепції людей похилого віку.	
6.	Теорія інтенціональності	
7.	Епігенетична теорія	

6. Виконання та обговорення практичних завдань:

Завдання № 1. Прокоментуйте вислів:

«Усі піклуються про те, щоб жити довго, але ніхто не піклується про те, щоб жити правильно» (Сенека)

Завдання № 2. Заповніть та поясніть таблицю:

Соціально-педагогічна робота з людьми похилого віку в Україні

№ п/п	Рівень	Форми (види), зміст і засоби

Завдання № 3. Висловіть свою точку зору і доведіть її:

Учені визначили три групи чинників, які прискорюють або уповільнюють процес старіння: хвороби, спадковість і спосіб життя.

7. Презентація здобувачами доповідей за темою «Порівняльна характеристика соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку в Україні та країнах Західної Європи» (країна – за вибором здобувача).

8. Проведення дискусії на тему «Щаслива старість та успішне старіння: міф чи реальність?».

Завдання для самостійної роботи:

• скласти програму науково-практичної конференції на тему «Глобальні соціальні проблеми людства та шляхи їх вирішення»;

- проаналізувати наукові публікації з висвітлення актуальних глобальних соціальних проблем суспільства, узагальнити та законспектувати результати проведеного аналізу, підготуватися до їх презентації та обговорення.

Заняття №10 (семінарсько-практичне, денна – 2 год.)

Тема «Глобальні проблеми дезадаптації різних категорій соціуму»

Мета: удосконалення здатності здобувачів до пошуку та аналізу наукових джерел з метою дослідження глобальних соціальних проблем, а також навичок здобуття необхідної інформації для обґрунтування власної думки щодо трактування актуальних глобальних проблем дезадаптації різних категорій соціуму.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Перевірка виконання самостійної роботи за темою: аналіз складених здобувачами програм науково-практичної конференції.
4. Обговорення питань:
  - критерії для характеристики проблеми суспільства як глобальної;
  - проблема втрати суспільних цінностей;
  - сімейні цінності і загроза їх руйнації;
  - особистісний рівень дезадаптації і його наслідки.
5. Презентація здобувачами результатів проведеного аналізу публікацій науковців з висвітлення глобальних проблем суспільства та їхнє обговорення.

Завдання для самостійної роботи:

- написати есе на тему «Перспективи виникнення нових глобальних проблем суспільства».

Заняття № 11 (семінарсько-практичне, денна – 2 год.)

Тема «Глобальні проблеми дезадаптації різних категорій соціуму»

Мета: закріплення знань про сутність понять статерольова ідентифікація особистості, статерольова соціалізація, гендерний стереотип, маскуліність, фемінність; аналіз готовності майбутніх фахівців до визначення суспільних установок та індивідуальних орієнтацій особистості, які можуть породити соціальну нерівність на основі статевих детермінант.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Перевірка виконання самостійної роботи за темою: презентація

здобувачами есе на тему «Перспективи виникнення нових глобальних проблем суспільства».

4. Обговорення питань:

- соціально-педагогічна діяльність в аспекті гендерної соціалізації;
- проблеми виховання жінок;
- міжнародна та національна політика України стосовно формування сприятливих умов для розвитку жіноцтва;

5. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення поняттям:

статерольова ідентифікація –.....;

маскулінність – .....

фемінність – .....

гендерний стереотип –.....;

фемінізм –.....;

гендерна соціалізація –.....;

Завдання № 2. Заповніть таблицю:

Сучасні теорії фемінізму

№ п/п	Назва напрямку	Сутність та відмінні риси
1.	Ліберальний фемінізм	
2.	Радикальний фемінізм	
3.	Марксистський фемінізм	
4.	Соціалістичний фемінізм	

6. Виконання та обговорення практичних завдань:

Завдання № 1. Висловіть свою точку зору:

Сучасні стереотипи мужності пов'язують з такими якостями, як фізична сила, свобода, наприклад, у ставленні до зовнішності, до вживання алкогольних напоїв, сексуальних зв'язків тощо. Проте (через поширення жіночого руху за свої права, посилення ролі жінки в соціально-економічному житті) від чоловіків та їхньої поведінки все частіше очікують відповідності ідеалам, стереотипам і вимогам, які раніше до них не висувалися. Ці жіночі ідеологеми, згідно з дослідженням Б. Леннеер-Аксельсон, можна представити у вигляді наступних вимог:

- чоловік повинен заробляти багато грошей і водночас брати активну участь у житті родини;
- чоловіки повинні робити кар'єру і водночас не нехтувати дружиною....;
- чоловіки повинні активно займатися спортом, піклуватися про дітей, на рівні з жінкою виконувати хатні справи (готувати їжу, прибирати в оселі тощо), робити ремонт, підтримувати справною машину та інше устаткування...;
- чоловіки повинні бути сильними, логічними, рішучими, розумними, співчутливими, турботливими, ніжними....

Чи вважаєте Ви перелічені вимоги до сучасного чоловіка виправданими та

реальними? Яким, на Ваш погляд, може бути перелік чоловічих ідеологем, представлених у вигляді вимог до сучасної української жінки?

Завдання № 2. Прокоментуйте вислів:

«Коли жінка перемагає в сім'ї чоловіка, за її перемогу розплачується дитина» (Е. Сюллеро).

Завдання № 3. Розв'язання та обговорення соціально-педагогічних ситуацій.

Ситуація 1. Проаналізуйте ситуацію. Визначте проблеми сучасного шлюбу. Запропонуйте шляхи вирішення.

За статистикою середньостатистична жінка виходить заміж у 22 роки, через 6 років розлучається, залишається з двома дітьми. Живе з ними на середньостатистичну зарплату. 60% шлюбів розпадаються в перші три роки після весілля, а інші лагодять і латають на ходу підручними засобами: одні подружжя рятуються від сімейних негараздів за допомогою пляшки, інші день і ніч просиджують на роботі, треті «вступають у гречку», четверті філософствують на тему «поганенький, але свій».

Ситуація 2. Проаналізуйте ситуацію. Яким цінностями і етичними нормами слід керуватися у цій ситуації. Запропонуйте доцільні методи соціально-педагогічної роботи.

У процесі соціально-педагогічної роботи дівчина 15 років, яка демонструє проблемну поведінку в школі, має значні труднощі в стосунках з однокласниками й вчителями, розповіла, що нещодавно її згвалтувати троє старшокласників. Вона сказала про це своїм батькам, але вони порадили не розголошувати цього. Тепер вона зазнає сексуальних домагань з боку вітчима. Дівчина в розпачі, просить поради, але благає не повідомляти правоохоронні органи, оскільки боїться ще більшого цькування в школі.

7. Проведення бесіди на тему «Гендерна рівність у суспільстві».

Завдання для самостійної роботи:

• скласти бібліографію до теми «Девіантна поведінка людини як форма соціальної дезадаптації».

Заняття № 12 (семінарсько-практичне, денна – 2 год., заочна – 1 год)

Тема «Девіантна поведінка людини як форма соціальної дезадаптації»

Мета: закріплення знань про сутність понять норма, соціальна норма та девіація, форми девіантної поведінки, про технології соціально-педагогічні діяльності з особами, схильними до негативної девіантної поведінки; удосконалення вмінь діагностики, профілактики та подолання проявів негативної девіантної поведінки.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.

2. Огляд літератури за темою.

3. Перевірка виконання самостійної роботи за темою: аналіз складених здобувачами бібліографій до теми «Девіантна поведінка людини як форма соціальної дезадаптації».

4. Обговорення питань:

- актуальні питання превентивної практики соціально-педагогічної діяльності щодо проблем ВІЛ/СНІДу;

- соціально-педагогічна діяльність щодо запобігання наркоманії;

- превентивно-реабілітаційні методи в сучасній соціально-педагогічній діяльності;

- проблеми впровадження превентивних і реабілітаційних програм в Україні.

5. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення поняттям:

норма - .....

соціальна норма - .....

аномалія - .....

девіація - .....

соціальна дезадаптація - .....

соціальна реабілітація - .....

соціальна профілактика - .....

Завдання № 2. Доберіть поняття відповідно до наведених визначень:

- система дій і вчинків людей, соціальних груп, що суперечить соціальним нормам або визнанням у суспільстві шаблонам і стандартам поведінки;

- сукупність протиправних вчинків і злочинів, які не відповідають формально зафіксованим соціальним та юридичним нормам;

- поведінка, що передуює різним видам хімічної залежності, виникає в результаті вживання різних видів груп наркотичних речовин і характеризується наявністю пов'язаних із цим проблем.

Завдання № 3. Заповніть таблицю:

Теорії девіації

Назва теорій		Основоположники теорії	Основні ідеї теорії
Біологічні			
Психічні та психіатричні			
Соціалогічні	Теорія соціального контролю		
	Теорія соціалізації		

Назва теорій	Основоположники теорії	Основні ідеї теорії
Теорія аномії		
Культурологічні		
Теорія стигматизації		

Завдання № 4 Заповніть таблицю:

Наркоманія

Наркоманія – це					
Наркотичний засіб –це	Критерії наркотичного засобу (назва та зміст)				
Наркотики – це	Назва групи		Речовини, що належать до групи (не менше двох прикладів)		
Психотропні речовини – це					
Прекурсори наркотичних засобів і психотропних речовин – це					
Аналоги наркотичних і психотропних речовин – це					
Синдром залежності – це	Ознаки, при наявності яких може бути поставлений діагноз залежності				
Стадії формування наркотичної залежності					
Перша		Друга		Третя	
Ознаки стадій					

6. Виконання та обговорення практичних завдань:

Завдання № 1. Заповніть та поясніть таблицю:

Підліткова проституція

Поняття	Причини			Особливості	Соціально-педагогічні умови локалізації підліткової проституції
	генетичні	психолого-педагогічні	соціальні		

Завдання № 2. Розкрийте зміст профілактики девіантної поведінки дітей та молоді.

Завдання № 3. Розв'язання та обговорення соціально-педагогічних ситуацій:

Ситуація 1. Проаналізуйте ситуацію. Висловіть педагогічні поради вчителю у цій ситуації. Запропонуйте форми та методи профілактики вживання підлітками алкогольних напоїв.

При проведенні уроку у 8 класі вчитель звернув увагу на неадекватну поведінку двох учнів за останньою партою. Підійшовши до них, він відчув запах спиртного.

Ситуація 2. Проаналізуйте дії вчителя. Запропонуйте можливі форми та методи профілактичної роботи щодо вживання підлітками наркотичних речовин.

Учень 8 класу Дмитро Р. приніс у заклад загальної середньої освіти наркотичні таблетки і дав їх на перерві двом товаришам. Всі троє, наковтавшись таблеток, прийшли на урок. Їх поведінка на уроці привернула увагу вчителя. Через деякий час один з учнів втратив свідомість (наркотичне отруєння). Вчитель і учні спочатку розгубилися. Але вчитель швидко опанував себе, викликав шкільного медичного працівника (для надання першої допомоги). Потім була викликана «швидка допомога». Наступного дня до закладу загальної середньої освіти викликали батьків усіх трьох учнів. З батьками були проведені групова бесіда та індивідуальна бесіда з батьками Дмитра Р. Наступна класна година була присвячена темі «Наркотики і здоров'я».

Ситуація 3. Проаналізуйте ситуацію. У чому причина девіантної поведінки підлітка? Які педагогічні рекомендації може надати класний керівник батькам, щоб покращити виховну ситуацію у сім'ї?

Батьки Ігоря К., 14 років, звернулися до його класного керівника з проханням допомогти у вирішенні проблем, які виникли у вихованні сина. У бесіді з матір'ю з'ясувалося, що Ігор – єдина дитина в сім'ї. Батько постійно зайнятий на керівній роботі. Мати не працює з того часу, як вийшла заміж; за її словами, вона цілком присвятила себе вихованню сина. Не зважаючи на це, у батьків склалися негативні стосунки з сином. Підліток прагнув до самостійності і незалежності, почав товаришувати з дорослими хлопцями. Через деякий час взяв участь у пограбуванні кіоску; була порушена кримінальна справа. Мати пояснює це «негативним впливом вулиці», вона не розуміє такої поведінки Ігоря, адже, за її словами, у сина є все, чого він тільки забажає, оскільки сім'я заможна.

Завдання для самостійної роботи:

• написати тези доповіді на конференцію за темою «Фактори ризику девіантної поведінки дітей та молоді на Харківщині» та підготуватися до їхньої презентації.

Заняття № 13 (семінарсько-практичне, денна – 2 год., заочна – 1 год)

Тема «Девіантна поведінка людини як форма соціальної дезадаптації»

Мета: удосконалення здатності здобувачів до пошуку та аналізу наукових джерел з метою дослідження девіантної поведінки людини як форми соціальної дезадаптації; розвиток у них навичок презентації результатів самостійної роботи, уміння вести наукову дискусію.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Перевірка виконання самостійної роботи за темою: аналіз складених здобувачами бібліографій до теми «Девіантна поведінка людини як форма соціальної дезадаптації».
4. Презентація здобувачами підготовлених доповідей на конференцію за темою «Фактори ризику девіантної поведінки дітей та молоді на Харківщині» та їхнє обговорення.
5. Розв'язання та обговорення соціально-педагогічних ситуацій:

***Ситуація 1.** Проаналізуйте ситуацію, яка склалася в учнівському середовищі та можливі причини, що її викликають. До чого може призвести такий спосіб життя. Запропонуйте педагогічно обґрунтовані засоби щодо покращення фізичного розвитку школярів та залучення їх до здорового способу життя.*

Все частіше помітна така тенденція: діти молодшого віку із задоволенням грають в рухливі ігри, багато бігають, змагаються. Переважна більшість підлітків і старших школярів мало рухаються, перестають займатися спортом. За звичай вони збираються разом, щось обговорюють або вживають алкогольні напої, а то й наркотики.

***Ситуація 2.** Проаналізуйте поведінку дорослих членів сім'ї та можливі наслідки подібного спілкування батьків та дітей.*

Біля річки розташувалася для відпочинку декілька молодих родин з малими дітьми. Відпочинок дорослих перетворився у споживання їжі та великої кількості алкогольних напоїв. Між собою батьки сварилися і все частіше спілкувалися нецензурно. Такі ж непристойні слова вживалися і по відношенню до дітей.

Завдання для самостійної роботи:

- скласти бібліографію до теми «Суїцидологія як наука»;
- написати есе на тему «Формування копінг-стратегій як напрям соціально-педагогічної профілактики суїцидального ризику в підлітковому середовищі».

Заняття № 14 (семінарсько-практичне, денна – 2 год., заочна – 2 год)

Тема «Соціально-педагогічна діяльність щодо профілактики суїцидів»

Мета: закріплення знань про сутність, ознаки та мотиви суїцидальної поведінки, фази суїцидальної активності; про можливі види втручання в суїцидальну активність; аналіз професійної готовності майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної взаємодії з особами, схильними до суїциду та подальше удосконалення навиків використання найбільш ефективних технологій соціально-педагогічної діяльності з означеною категорією клієнтів.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Перевірка виконання самостійної роботи за темою: аналіз складених здобувачами бібліографій до теми «Суїцидологія як наука»;
4. Обговорення питань:
  - поняття суїцидальної поведінки та її ознаки;
  - класифікація мотивів суїцидальної поведінки;
  - фази суїцидальної активності;
  - види втручання в суїцидальну активність.
5. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення поняттям:

суїцид – .....;
суїцидальна поведінка – .....;
суїцидальна активність – .....;
суїцидологія – .....

Завдання № 2. Доберіть поняття відповідно до наведених визначень.:

- неусвідомлена реалізація наміру причинити ушкодження фізичному та психічному здоров'ю система дій і вчинків людей, соціальних груп, що суперечить соціальним нормам або визнаним у суспільстві шаблонам і стандартам поведінки;
- негативне відношення людини до самої себе або інших, а також відповідна такому відношенню поведінка;
- афективний емоційний стан, що характеризується негативним емоційним фоном, пригніченістю душевних сил, песимізмом.

Завдання № 3 Перелічіть найбільш поширені мотиви суїцидальної поведінки дітей та підлітків.

Завдання № 4. Висловіть свою точку зору:

Переважає більшість потенційних самогубців є практично здоровими з психічної точки зору людьми. Як правило, це люди з різними варіантами індивідуальної акцентуації характеру. Це не випадково. Зокрема, за даними

Всесвітнього суїцидологічного центру, понад 70% від загальної кількості осіб з аутоагресивними намірами – представники саме цієї категорії.

Завдання № 5. Заповніть та поясніть таблицю:

Фази суїцидальної активності

№ п/п	Назва фази	Характеристика (поведінкові прояви, висловлювання, дії тощо)
1.		
2.		
3.		

Завдання № 6. Охарактеризуйте стратегію втручання у кризову ситуацію як загальноновизнану та широко використовувану технологію соціально-педагогічної практики з особами, схильними до суїциду (поняття, цілі, завдання, зміст, фази тощо).

6. Презентація здобувачами есе на тему «Формування копінг-стратегій як напрям соціально-педагогічної профілактики суїцидального ризику в підлітковому середовищі» та їхнє обговорення.

Завдання для самостійної роботи:

- підібрати необхідні матеріали та підготуватися до диспуту за темою «Протидія дискримінації за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації: міжнародний досвід та вітчизняні реалії».

Заняття № 15 (семінарсько-практичне, денна – 2 год., заочна – 1 год)

Тема «Запобігання поширенню дискримінації людини»

Мета: закріплення знань про поняття стать, статева ідентифікація, статева свідомість, статеві меншини; аналіз професійної готовності майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної взаємодії з представниками сексуальних меншин, удосконалення вмінь використання найбільш ефективних технологій соціально-педагогічної діяльності з означеною категорією клієнтів.

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Огляд літератури за темою.
3. Обговорення питань:

- актуальність проблеми соціально-педагогічної допомоги сексуальним меншинам;

- соціальні проблеми сексуальних меншин;

- напрями, зміст та форми соціально-педагогічної допомоги сексуальним меншинам;

- статева ідентифікація та статева типізація вихованців дитячих будинків і кризових сімей; їхні особливості.

4. Перевірка знання термінології:

Завдання № 1. Дайте визначення поняттям:

- стать – .....
- статева роль – .....
- статева свідомість – .....
- статева ідентичність – .....
- сексуальні меншини – .....

Завдання № 2. Підберіть поняття до їх змісту:

- поведінка, властива людині певної статі при виконанні нею різних соціальних ролей;
- ототожнення дитиною себе із людиною певної статі і засвоєння відповідних форм поведінки;
- цілеспрямований і систематично здійснюваний вплив на формування статевої свідомості і поведінки дітей, розвиток відповідних їхній статі рис, підготовка до сімейного життя.

Завдання № 3. Розкрийте зміст та зробіть порівняльну характеристику біолого-медичної (етіологічної) та психологічної моделі формування гомосексуальних сексуальних орієнтацій (за класифікацією І. Кона).

5. Проведення диспуту на тему «Протидія дискримінації за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації: міжнародний досвід та вітчизняні реалії».

Завдання для самостійної роботи:

- підготуватися до презентації результатів індивідуальної навчально-дослідної роботи (виступ з науковою тематичною доповіддю).

Заняття № 16 (семінарсько-практичне, денна – 2 год., заочна – 1 год)

Тема «Запобігання поширенню дискримінації людини»

Мета: розвиток навичок презентації здобувачами результатів індивідуальної навчально-дослідної роботи, уміння вести наукову дискусію; а також логічне та емоційне завершення роботи з групою в рамках вивчення дисципліни «Актуальні проблеми соціальної педагогіки».

Хід заняття:

1. Визначення цілей заняття.
2. Презентація здобувачами підготовлених тематичних наукових доповідями та їхнє обговорення.
3. Підбиття підсумків проведення семінарсько-практичних занять.

5. РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

1. Соціальна педагогіка як наука, що трансформується в сучасних умовах.
2. Інформаційних соціум і соціальна педагогіка.
3. Соціальне виховання в добу глобалізації.
4. Робота соціального педагога у вимірах соціальної політики.
5. Проблеми становлення соціально-педагогічної діяльності в період розбудови демократичного суспільства.
6. Роль міжнародних стандартів у вдосконаленні соціально-педагогічної діяльності.
7. Проблеми становлення правових засад соціально-педагогічної діяльності в Україні.
8. Суперечності наукових парадигм і практики соціальної роботи.
9. Роль ООН у формуванні політики соціальної роботи в Україні.
10. Актуальні питання соціально-педагогічної діяльності щодо захисту конституційних прав клієнтів.
11. Проблеми роботи соціальних педагогів різних типів суспільств: порівняльний аналіз.
12. Проблеми розвитку системи соціально-педагогічної діяльності в Україні.
13. Сутність модерністського підходу в соціально-педагогічній діяльності.
14. Становлення національної моделі роботи соціального педагога.
15. Традиції допомоги та взаємодопомоги в українському суспільстві.
16. Національні традиції обцинної допомоги.
17. Проблема дотримання принципу толерантності в роботі соціального педагога.
18. Правові гарантії дотримання принципу конфіденційності та анонімності.
19. Проблеми становлення волонтерського руху.
20. Роль релігійних конфесій і благочинних організацій в соціально-педагогічній діяльності.
21. Досвід роботи кризисних центрів із жінками, які зазнали насильства.
22. Проблеми становлення практики будинків сімейного типу в Україні.
23. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи з дезадаптованою молоддю.
24. Люди похилого віку як об'єкт соціально-педагогічної діяльності
25. Соціально-педагогічна робота з обдарованими людьми.
26. Превентивно-реабілітаційні методи в сучасній соціально-педагогічній діяльності.
27. Актуальні питання превентивної практики соціально-педагогічної діяльності із проблем ВІЛ/СНІДу, інших соціальних хвороб.
28. Проблеми впровадження превентивних і реабілітаційних програм в Україні.
29. Поняття «інновації» у соціальній педагогіці.
30. Інтерактивні методи соціально-педагогічної діяльності та їх використання під час вирішення конкретної соціально-педагогічної проблеми (проблема обирається студентом).
31. Соціальна вулична робота як метод соціально-педагогічної діяльності.
32. Випереджальні соціально-педагогічні технології.
33. Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля.
34. Мистецтво як ефективний засіб соціального виховання в інформаційну добу.
35. Практика підготовки соціальних педагогів за кордоном.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Базова

1. Андрущенко В. П., Бех В. П., Лукашевич М. П. та ін. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: монографія. К.: УДСССМ, 2001. 334 с.
2. Лукашевич М. П., Мигович І. І., Пінчук І. М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. К., 2001. 168 с.
3. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
4. Соціальна політика. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Соціальна допомога./ Укл.: А. О. Ярошенко, І. Б. Савельчук, Д. Д. Бирик. К.: НПУ імені Драгоманова, 2015. 206 с.
5. Тюття Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. 2-ге вид., перероб і доп. Київ: УН-т «Україна», 2008. 574 с.

Допоміжна

1. Артющікіна Л. М., Полянничко А. О. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект): монографія. Суми: СумДПУ, 2002. 268 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с.
3. Васильєва М. П., Романова І. А. Практики надання соціальних послуг у дистанційному режимі. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2021. 2 (22). С. 50-58.
4. Малько А. О. Теоретико-методологічні основи розвитку соціальної педагогіки: монографія. Х.: ХДАК, 2004. 285 с.
5. Соціальна педагогіка: підручник / [за ред. проф. А. Й. Капської]. К.: Центр навч. літератури, 2006. 468 с.

Інформаційні ресурси

- Васильєва М. П., Романова І. А., Шеплякова І. О. Актуальність використання засобів театрального мистецтва в соціальному вихованні підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 1 (6). С. 97-108. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/929/928>
- Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні: навч. посіб. Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2012. 320 с. URL: <http://surl.li/kafmv>
- Ініціатива «Громада, дружня до дітей та молоді». ЮНІСЕФ Україна: сайт. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/child-friendly-municipalities-initiative>
- Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://rada.gov.ua/>
- Офіційний сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/>
- Офіційний сайт Кабінету Міністрів України (Урядовий портал). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua>
- Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України URL. <http://www.mon.gov.ua>
- Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>
- <http://uk.wikipedia.org>
- <http://www.nbuv.gov.ua> та інші.

7. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»

1. Проблеми соціалізації особистості на сучасному етапі.
2. Історичні передумови виникнення соціальної педагогіки і соціальної роботи.
3. Характеристика соціальної роботи і соціальної педагогіки на сучасному етапі.
4. Характеристика інформаційного соціуму як соціокультурного простору XXI століття.
5. Завдання соціальної педагогіки в інформаційну добу.
6. Соціальне виховання – механізм трансляції соціокультурних цінностей.
7. Формування позиції особистості в процесі соціального виховання.
8. Міжнародні відносини та соціальне виховання (полікультурне виховання).
9. Етнокультурний чинник соціального виховання особистості.
10. Соціально-виховний аспект економічної та політичної соціалізації.
11. Соціально-педагогічний потенціал релігійного виховання.
12. Міжконфесійні конфлікти і шляхи їх подолання.
13. Держава як суб'єкт соціальної діяльності.
14. Суспільство як суб'єкт соціальної діяльності.
15. Громадські організації як суб'єкти соціальної і соціально-педагогічної діяльності.
16. Волонтерські загони як ресурси соціальної і соціально-педагогічної діяльності.
17. Характеристика об'єктів соціальної роботи.
18. Діти як об'єкт соціального захисту прав і свобод.
19. Захист прав дітей із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.
20. Захист і соціальна підтримка дітей-сиріт.
21. Соціальне сирітство як суспільна проблема.
22. Поняття інвалідності та її типологія; причини відхилень у здоров'ї.
23. Характеристика підходів до вирішення проблем людей з інвалідністю.
24. Особливості соціальної підтримки дітей і молоді з інвалідністю.
25. Зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з інвалідністю.
26. Вплив віку на соціальний розвиток людини.
27. Соціальні проблеми людей похилого віку.
28. Напрями, зміст та форми роботи з людьми похилого віку.
29. Проблема втрати суспільних цінностей.
30. Сімейні цінності і загроза їх руйнації.
31. Особистісний рівень дезадаптації і його наслідки.
32. Актуальні питання превентивної практики соціально-педагогічної діяльності щодо проблем ВІЛ/СНІДу.
33. Соціально-педагогічна діяльність щодо запобігання наркоманії.
34. Превентивно-реабілітаційні методи в сучасній соціально-педагогічній діяльності.
35. Проблеми впровадження превентивних і реабілітаційних програм в Україні.
36. Поняття суїцидальної поведінки та її ознаки; класифікація мотивів суїцидальної поведінки.
37. Фази суїцидальної активності; види втручання в суїцидальну активність.
38. Соціальні проблеми сексуальних меншин.
39. Актуальність проблеми допомоги сексуальним меншинам.

АКТ проведення оцінки рівня безпеки дитини²

I. Особисті дані про дитину

Дитина _____ Стать: Ч / Ж
(прізвище, ім'я, по батькові)

Дата народження _____ 20__ р.

Статус: дитина-сирота; дитина, позбавлена батьківського піклування;
 дитина, залишена без батьківського піклування

Свідоцтво про народження/ паспорт _____
(номер, ким і коли виданий / причини відсутності)

Адреса фактичного місця проживання (перебування) дитини _____

Номер контактного телефону _____

Адреса, за якою зареєстровано місце проживання (перебування) дитини _____

Номер контактного телефону _____

II. Дані про батьків дитини, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів

Дані	Мати	Інший законний представник	Батько	Інший законний представник
Прізвище, ім'я, по батькові				
Дата народження				
Місце роботи, найменування посади				
Номер контактного телефону				
Адреса фактичного місця проживання (перебування)				
Адреса, за якою зареєстровано місце проживання (перебування)				
Дані про батьків або інших законних представників відсутні				☐ ³

Дані про осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, номер контактного телефону)

Фактично догляд за дитиною здійснює (здійснюють) _____

² Відповідно до Додатку 10 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866.

³ У квадраті відповідної графи проставляється позначка «+».

III. Стан дитини на момент виявлення

Дитина повідомляє про небезпеку та просить допомоги	☐ так ☐ ні
---	---

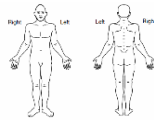
Джерела інформації: особисте звернення дитини бесіда з дитиною
 опитування дитини опитування / повідомлення інших осіб
 інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

Наявні фізичні та поведінкові ознаки, що можуть свідчити про жорстоке поводження з дитиною	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
--	---

☐ синці ☐ гематоми ☐ опіки ☐ порізи ☐ укуси ☐ подряпини	☐ реакція дитини у вигляді страху, тривоги або огиди під час контакту з дорослим ☐ судомна реакція тілом на підняту руку ☐ дитина навмисно заподіює собі шкоду ☐ інші ознаки поведінкових та емоційних розладів _____
--	---

Місце травми (встановлюється у разі можливості огляду дитини) 	☐ голова ☐ обличчя ☐ вуха ☐ очі ☐ рот ☐ шия ☐ горло ☐ верхня частина спини ☐ живіт ☐ плечі ☐ грудна клітка ☐ верхня частина руки ☐ лікоть ☐ зап'ясток ☐ палець/пальці на руці ☐ стегно ☐ внутрішня частина стегна ☐ пальці на нозі ☐ п'ятка ☐ коліно ☐ стопа ☐ нижня частина ноги ☐ інше _____ _____ _____
--	---

3. Наявні факти, що можуть свідчити про те, що з дитиною вступали в статеві зносини та/або вчинялися розпусні дії стосовно неї: ☐ з використанням примусу, ☐ погрози, сили, ☐ довіри, авторитету, ☐ впливу на дитину, ☐ використання розумової чи фізичної неспроможності дитини, пов'язаної із віком, порушеннями розвитку, ☐ використання залежності дитини від ймовірного кривдника (необхідне підкреслити)	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
---	---

Джерела інформації: спостереження за дитиною огляд дитини
 висновок спеціаліста підтвердні документи інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

Наявні ознаки погіршення стану здоров'я на момент виявлення дитини	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
--	---

- висока / низька температура (за наявності можливості виміряти)
- блювота діарея скарги на гострий біль
- втрата дитиною свідомості
- візуальні ознаки вживання дитиною алкогольних речовин
- візуальні ознаки дії психоактивних речовин
- інше _____

Джерела інформації: спостереження висновок спеціаліста підтвердні документи
 опитування дитини опитування особи, з якою перебувала дитина інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

Дитина має зовнішні ознаки недогляду чи занедбаності	☐ так ☐ ні
--	---

- вага, зріст значною мірою не відповідають віку дитини дитина не ходить/не сидить/не розмовляє на рівні її віку (виявлене підкреслити)
- низький рівень гігієни дитини у зв'язку з недоглядом та занедбаністю
- поруч з дитиною відчувається неприємний запах одяг дитини не відповідає віку та сезону дитина одягнута в брудний одяг дитина виконує небезпечну для її віку домашню роботу
- інше _____

Джерела інформації: спостереження висновок спеціаліста бесіда з дитиною опитування особи, з якою перебувала дитина підтвердні документи інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

Нааявні факти залучення дитини до протиправної діяльності	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
☐ будь-яка форма рабства або практика, подібна до рабства ☐ продаж дитини та торгівля нею ☐ боргова залежність ☐ примусова чи обов'язкова праця ☐ вербування для використання у збройному конфлікті	примітки
☐ зайняття проституцією ☐ виробництво творів, зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм, інших предметів порнографічного характеру	примітки
☐ робота, яка за характером чи умовами виконання може заподіяти шкоду фізичному або психічному здоров'ю дитини	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
☐ використання або втягнення у жебрацтво (систематичне випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб)	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
☐ втягнення у злочинну діяльність	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
☐ інше _____	
Джерела інформації: ☐ виявлення факту ☐ висновок спеціаліста ☐ підтвердні документи ☐ опитування дитини/бесіда з дитиною ☐ опитування особи, з якою перебувала дитина ☐ інше _____	
Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб
Коментар спеціаліста: _____	
Дитина стала очевидцем злочину/ правопорушення проти життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи, статевої недоторканності особи	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
Джерела інформації: ☐ виявлення факту ☐ висновок спеціаліста ☐ підтвердні документи ☐ опитування дитини/бесіда з дитиною ☐ опитування особи, з якою перебувала дитина ☐ інше _____	
Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб
Коментар спеціаліста: _____	

8. Інша важлива інформація: _____

IV. Факти, що свідчать про нездатність батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, гарантувати безпеку дитині (дітям)

1. Батьки, інші законні представники, особи, які фактично здійснюють догляд за дитиною, відсутні на момент виявлення дитини

так
 ні

Коментар спеціаліста: _____

Дитина віком до 7 років або дитина у безпорадному стані (хвора, з обмеженням життєдіяльності тощо) залишена без нагляду осіб, які досягли 14 років

так
 ні

Тривалість перебування дитини без нагляду	до години ☐	декілька годин ☐	доба ☐	більше доби ☐	неможливо визначити ☐
Місце перебування дитини на момент виявлення	помешкання ☐	громадське місце ☐	вулиця ☐	інше місце ☐	

Джерела інформації: виявлення факту висновок спеціаліста підтвердні документи опитування дитини опитування особи, з якою перебувала дитина інше _____

Розповідь дитини

Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

Дитина залишена під наглядом осіб з наявними ознаками алкогольного чи наркотичного сп'яніння, перебування під дією психоактивних речовин, вираженого психічного розладу

так
 ні

Тривалість перебування дитини під наглядом зазначених осіб	до години ☐	декілька годин ☐	доба ☐	більше доби ☐	неможливо визначити ☐
Місце	помешкання,	помешкання	громадське	вулиця	інше місце

перебування дитини на момент виявлення	в якому проживає дитина ☐	зазначених осіб ☐	місце ☐	☐	☐
--	---	---	-----------------------------------	--------------------------	--------------------------

Джерела інформації: виявлення факту висновок спеціаліста підтвердні документи
 опитування дитини/бесіда з дитиною опитування особи, з якою перебувала дитина
 інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

<p>4. Наявність небезпечної поведінки або ознак психічних та поведінкових розладів, зокрема внаслідок вживання:</p> <p>☐ алкогольних речовин ☐ наркотичних чи психотропних напоїв, засобів чи речовин</p> <p>Спостерігаються:</p> <p>☐ напади агресії ☐ бійки ☐ погрози ☐ спроби суїциду ☐ інше _____</p>	<p>☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити</p>
---	--

Джерела інформації: виявлення факту висновок спеціаліста підтвердні документи
 опитування дитини/бесіда з дитиною опитування особи, з якою перебувала дитина інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

<p>5. Батьки, інші законні представники, особи, які фактично здійснюють догляд за дитиною, перебувають у невідкладному стані, що є прямою загрозою їх життю та здоров'ю або їх оточенню:</p> <p>☐ батько ☐ мати ☐ інші законні представники ☐ особи, які фактично здійснюють догляд за дитиною</p>	<p>☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити</p>
---	--

Джерела інформації: виявлення факту висновок спеціаліста підтвердні документи опитування дитини/бесіда з дитиною опитування особи, з якою перебувала дитина інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

6. Інша важлива інформація: _____

V. Інші факти, що свідчать про небезпеку для дитини

1. У помешканні перебувають інші особи, які ймовірно: ☐ у стані алкогольного сп'яніння ☐ під дією психоактивних речовин ☐ є кривдниками	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
---	---

Джерела інформації: виявлення факту висновок спеціаліста підтвердні документи опитування дитини/бесіда з дитиною опитування особи, з якою перебувала дитина інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

2. Найвні ознаки незабезпечення дитини: ☐ належним харчуванням ☐ необхідною медичною допомогою ☐ доглядом, який відповідає віку та сезону	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
---	---

Джерела інформації: виявлення факту висновок спеціаліста підтвердні документи опитування дитини/бесіда з дитиною опитування особи, з якою перебувала дитина інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

3. Помешкання, в якому проживає дитина, не пристосоване для її проживання:	☐ так ☐ ні ☐ неможливо визначити
--	---

перебуває в аварійному стані перебуває в антисанітарному стані
 відсутнє тепло (у разі необхідності його наявності) відсутні двері відсутні шибки у вікнах наявні щури, таргани, клопи, миші є небезпека з боку тварин
 є небезпека пожежі відсутні домашні меблі домашні меблі небезпечні або непридатні для використання інше _____

Джерела інформації: виявлення факту висновок спеціаліста підтвердні документи опитування дитини/бесіда з дитиною опитування особи, з якою перебувала дитина інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

4. Дитину виявлено внаслідок: ☐ стихійного лиха ☐ техногенної аварії ☐ катастрофи ☐ воєнних дій ☐ збройного конфлікту	☐ так ☐ ні
---	---

Джерела інформації: виявлення факту висновок спеціаліста підтвердні документи опитування дитини/бесіда з дитиною опитування особи, з якою перебувала дитина інше _____

Розповідь дитини	Пояснення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, родичів, інших осіб

Коментар спеціаліста: _____

5. Інша важлива інформація: _____

VI. Результати проведення оцінки рівня безпеки дитини

1. Висновок щодо рівня безпеки дитини*

☐ дуже небезпечно	☐ небезпечно	☐ ознаки безпеки відсутні	☐ безпечно
Негайне відібрання дитини у батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною	Необхідність вжиття негайних дій у межах сім'ї, зокрема проведення оцінювання потреб дитини та її сім'ї	Необхідність проведення оцінювання потреб дитини та її сім'ї	Відсутність необхідності у подальших діях

2. Інформація про вжиті негайні заходи для безпеки та захисту дитини, зокрема про надання їй соціальної послуги екстреного (кризового) втручання

Порядковий	Найменування заходу	Дата та час	Відповідальна	Результат
------------	---------------------	-------------	---------------	-----------

номер			особа	

3. Інформація про роботу, яку необхідно провести для забезпечення соціального захисту дитини у разі виявлення небезпеки _____

Відмітка про ознайомлення батьків, інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною, із результатами проведення оцінки рівня безпеки дитини та право оскаржити результати в установленому законодавством порядку (заповнюється за згодою зазначених осіб):

Я, _____,
(прізвище та ініціали)

Я, _____,
(прізвище та ініціали)

ознайомлений (ознайомлена) з результатами проведення оцінки рівня безпеки дитини та право оскаржити результати в установленому законодавством порядку (заповнюється за згодою зазначених осіб):

_____
(підпис)

_____
(підпис)

Коментарі батьків або інших законних представників, осіб, які фактично здійснюють догляд за дитиною: _____

Коментар спеціаліста: _____

Оцінку рівня безпеки дитини проведено _____ 20__ р. комісією у складі:

1. _____ (прізвище та ініціали голови комісії, _____ (підпис) _____ (номер контактного телефону)
найменування посади)
2. _____ (прізвище та ініціали члена комісії, _____ (підпис) _____ (номер контактного телефону)
найменування посади)
3. _____ (прізвище та ініціали члена комісії, _____ (підпис) _____ (номер контактного телефону)
найменування посади)

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І
СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»

**М. П. Васильєва, Н. О. Єсіна,
І. А. Романова, І. О. Шеплякова**

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету соціальних і поведінкових наук,
спеціальності 231 «Соціальна робота»

Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки

ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Формат 60x90/16.
Гарнітура Times New Roman.
Підписано до друку 16.08.2023.
Умов. друк. арк. 2,24.

Електронне видання